

УДК 344.13

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ВИЗНАЧЕННЯ ОСОБЛИВОГО ПЕРІОДУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Микола КАРПЕНКО,

кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри,
виконуючий обов'язки завідувача кафедри кримінального права,
кримінології, цивільного та господарського права
ВНЗ «Національна академія управління»

АНОТАЦІЯ

У статті аналізуються відповідні акти законодавства України, правові норми яких містять положення щодо особливого періоду, який охоплює час мобілізації (крім цільової), період воєнного стану, воєнний час (із моменту оголошення стану війни чи фактичного початку воєнних дій) і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій. Констатується той факт, що його зміст і час дії з метою здійснення вірної кваліфікації, вчинених військових злочинів, потребує роз'яснення Верховним Судом, а також законодавчого поліпшення шляхом доповнення, передбачивши, що особливий період охоплює також і заходи, пов'язані з демобілізацією.

Ключові слова: особливий період, мобілізація, воєнний стан, воєнний час, демобілізація, злочини проти встановленого порядку несення або проходження військової служби, військові злочини.

TO THE QUESTIONNAIRE OF LEGAL DEFINITION OF A SPECIAL PERIOD UNDER THE LAW OF UKRAINE

Mykola KARPENKO,

Candidate of Law, Associate Professor,
Professor of the Department, Acting Head of the Department of Criminal Law,
Criminology, Civil and Commercial Law
University "National Academy of Management"

SUMMARY

The article deals with the relevant acts of the Ukrainian legislation, the legal norms of which contain provisions concerning a special period, which includes the time of mobilization (except for the target), the period of martial law, war time (from the moment of announcing the state of war or the actual beginning of hostilities), and partly after the restoration period military action. It is noted that its content and time of action for the purpose of carrying out the correct qualification of war crimes needs to be clarified by the Supreme Court, as well as legislative improvement by supplementing, providing that the special period also covers measures related to demobilization.

Key words: special period, mobilization, military status, wartime, demobilization, crimes against established order of service or military service, war crimes.

Постановка проблеми. Аналіз відповідного законодавства України висвітлив певну проблематику у слідчій і судовій діяльності щодо кваліфікації частини військових злочинів, передбачених розділом XIX Особливої частини Кримінального кодексу України, у разі їх вчинення «в умовах особливого періоду, крім воєнного стану». Тому є потреба, щоб до розгляду цих та інших питань, пов'язаних зі змістом і періодом дії особливого періоду долучилось ширше коло науковців, практичних працівників, законодавців, оскільки ці питання потребують додаткового всебічного аналізу і висвітлення.

Стан дослідження. Вивченню питань щодо законодавчого визначення терміну «особливий період» та його змісту у законодавстві України присвятили свої наукові праці науковці України: О.М. Грудзур, Л.М. Демидова, М.І. Карпенко, В.Д. Людвіг, В.В. Назарчук, С.О. Нікішкіна, Д.О. Олейніков, А.М. Ониськів, В.І. Шакур, П.В. Ясиновський та інші. Але залишаються окремі питання, що потребують додаткового всебічного вивчення, аналізу й висвітлення.

Метою й завданням статті є подальший аналіз і розкриття особливостей, які характеризують певні аспекти особливого періоду, зміст якого потребує подальшого законодавчого врегулювання, як у законодавстві щодо військової сфери, так і у Кримінальному кодексі України.

Виклад основного матеріалу. Поняття особливого періоду визначено у кількох актах законодавства України, зокрема, законах «Про оборону України» [1], «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» [2], «Про правовий режим воєнного стану» [3]. Також особливий період як кваліфікуюча ознака вчинення військових злочинів проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби передбачена в низці статей розділу XIX Особливої частини Кримінального кодексу (далі – КК) України.

Так, Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за окремі військові злочини» від 12.02.2015 р. № 194-VIII [4] Верховна Рада України доповнила об'єктивні сторони 11 складів злочинів (ч. 2 ст. 403, ч. 3 ст. 405, ч. 4 ст. 407; ч. 3 ст. ст. 408–409, ч. 2 ст. ст. 413, 418–421, 428 КК) кваліфікуючою та 25 складів злочинів (ч. ч. 3 – 4 ст. 402, ч. 3 ст. 403, ч. ч. 4–5 ст. 404, ч. 4 ст. 405, ч. 5 ст. 407, ч. 4 ст. ст. 408–409, ч. ч. 3–4 ст. ст. 410–411, ч. 3 ст. 413, ч. 3 ст. ст. 418–421, ч. ч. 3–4 ст. ст. 425–426, ч. ч. 4–5 ст. 426-1, ч. 3 ст. 428 КК) особливо кваліфікуючими ознаками, відповідно, «вчинене в умовах особливого періоду, крім воєнного стану» та «вчинене в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці».

Крім того, ч. 1 ст. 425 та ч. 2 цієї статті КК («Незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала та зловживання нею») доповнені, відповідно, ознаками вчинення зазначеного злочину «в умовах особливого періоду, крім воєнного стану» та «в умовах воєнного стану».

Водночас визначення терміна «особливий період» у КК України відсутнє, а те, що міститься в ст. 1 Закону України «Про оборону України» та в ст. 1 законів «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» і «Про правовий режим воєнного стану» (оскільки воєнний стан є структурним елементом особливого періоду, – *М.К.*) є недостатнім для того, щоб належним чином здійснювати кваліфікацію військових злочинів, вчинених в умовах особливого періоду. Зазначена теза підтверджується судовою практикою.

Так, у слідчій і судовій практиці по кримінальних провадженнях щодо військових злочинів, вчинених у 2014–2018 рр., здебільшого ці злочини були кваліфіковані як такі, що «вчинені в умовах особливого періоду, крім воєнного стану».

Лише протягом 2017 р. судами України засуджено 1 901 таку особу, що становить 68,5% від загальної кількості засуджених, вироків щодо яких набули законної сили за вчинення військових злочинів із кваліфікуючою ознакою (обтяжуючою обставиною) «вчинені в умовах особливого періоду, крім воєнного стану», хоча у 2017 р. на території держави мобілізація не проводилась і воєнний стан не оголошувався.

Зокрема, протягом 2017 р. за вчинення злочинів, передбачених ч. 3 ст. 402 КК України, засуджено 29 осіб, за ч. 3 ст. 404 КК – 3 особи, за ч. 3 ст. 405 КК – 11 осіб, за ч. 4 ст. 407 КК – 1610 осіб, за ч. 3 ст. 408 КК – 144 особи, за ч. 3 ст. 409 КК – 4 особи, за ч. 3 ст. 410 КК – 26 осіб, за ч. 2 ст. 413 КК – 47 осіб, за ч. 2 ст. 418 КК – 2 особи, за ч. 2 ст. 421 – 1 особа, за ч. 3 ст. 425 КК – 12 осіб, за ч. 3 ст. 426 КК – 2 особи, за ч. 4 ст. 426-1 – 10 осіб [5].

Про необхідність роз'яснення кваліфікації військових злочинів, вчинених в умовах особливого періоду, заявили респонденти – офіцери військової прокуратури України, анкетування яких проводилось у липні–серпні 2018 р.

Зокрема, це стосується часових параметрів особливого періоду (коли розпочався і коли завершився), неоднозначності розуміння його змісту.

Так, респондентами зазначалось, що у процесі кваліфікації злочинів, вчинених за ознаками ч. 3 ст. 402, ч. 2 ст. 403, ч. 3 ст. 404, ч. 3 ст. 405, ч. 4 ст. 407, ч. 3 ст. 408, ч. 3 ст. 409, ч. 3 ст. 410, ч. 3 ст. 411, ч. 2 ст. 413, ч. 2 ст. 418, ч. 2 ст. 419, ч. 2 ст. 420, ч. 2 ст. 421 КК України, «має місце законодавча і правозастосувальна невизначеність поняття особливого періоду», тому 46,64% респондентів заявили про необхідність роз'яснення Верховним Судом окремих положень правових норм розділу XIX Особливої частини КК, в тому числі щодо терміну «особливий період» про таку необхідність заявили 12,56% респондентів.

Про необхідність роз'яснення Верховним Судом особливостей кваліфікації окремих військових злочинів заявили при опитуванні, яке проводилось у липні–серпні 2018 р., 31,37% респондентів – офіцерів Збройних сил України та 86,1% респондентів – офіцерів Національної гвардії України.

Яким же чином особливий період передбачений у законодавстві України?

Згідно з абз. 11 ст. 1 Закону України «Про оборону України» *особливий період* «настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях *та охоплює час мобілізації, воєн-*

ний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій» [1].

Більш конкретизоване поняття особливого періоду міститься в абз. 5 ст. 1 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», де зазначено, що особливий період – це «період функціонування національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, Збройних сил України, інших військових формувань, сил цивільного захисту, підприємств, установ і організацій, а також виконання громадянами України свого конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, який настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій» [2].

Воєнний стан – це особливий правовий режим (політико - економічна ситуація), що впроваджується в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності.

Воєнний стан вводиться за пропозицією Ради національної безпеки і оборони України указом Президента України, який підлягає затвердженню Верховною Радою України упродовж двох днів із моменту звернення Президента України. Режим воєнного стану існує від дня і часу оголошення стану війни і до дня і часу оголошення про укладення миру.

Визначення воєнного стану викладено у ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. № 389-VIII. Зокрема, «воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень» [3].

Щодо поняття воєнного часу у законодавстві України є таке положення. Згідно з ч. 3 ст. 4 Закону України «Про оборону України» «з моменту оголошення стану війни чи фактичного початку воєнних дій настає воєнний час, який закінчується у день і час припинення стану війни» [1].

Протягом 2014 р. Президент України відповідно до компетенції (ст. 106 Конституції України) і на підставі виданих указів тричі оголошував в Україні мобілізацію, зокрема:

– від 17 березня 2014 р. № 303/2014 «Про часткову мобілізацію», який затверджено Законом України від 17.03.2014 р. № 1126-VII [6];

– від 6 травня 2014 р. № 454/2014 «Про часткову мобілізацію», який затверджено Законом України від 06.05.2014 р. № 1240-VII [7];

– від 21 липня 2014 р. № 607/2014 «Про часткову мобілізацію», який затверджено Законом України від 22.07.2014 р. № 1595-VII [8].

У першому разі мобілізація проводилась на території всієї України, зокрема, «на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя здійснити з числа громадян, які у добровільному порядку висловили бажання бути

призваними на військову службу, у тому числі шляхом прибуття до військових комісаріатів, військових частин». Мобілізація проводилась протягом 45 діб із дня набрання чинності Указом Президента України, тобто з 17.03.2014 р., після його затвердження Верховною Радою України.

Наступні дві черги («хвилі») мобілізації теж проводились протягом 45 діб із дня набрання чинності зазначених указів Президента України від 6 травня та 21 липня 2014 р.

На підставі Указу Президента України від 14 січня 2015 р. № 15/2015 «Про часткову мобілізацію», який затверджений Законом України від 15.01.2015 р. № 113-VIII [9], протягом 2015 р. була проведена часткова мобілізація «у три черги протягом 210 діб із дня набрання чинності цим Указом».

На підставі вищезазначених указів Президента України визначені такі періоди дії особливого періоду як кваліфікуючої ознаки злочинів проти порядку несення або проходження військової служби, які залежать від початку та закінчення мобілізації в Україні (з 18 березня по 2 травня 2014 р., з 7 травня по 21 червня 2014 р., з 24 липня по 7 вересня 2014 р., з 20 січня по 22 серпня 2015 р.). Зазначені періоди дії особливого періоду підтвержені і висновком Київського апеляційного адміністративного суду, викладеному в ухвалі від 04.02.2016 р. по справі № 826/18425/15, де зазначено: «В умовах відсутності рішення про оголошення війни або мобілізації чи закінчення строків, встановлених для проведення мобілізації, особливий період не діє» [10]. Водночас у судовій практиці є й протилежне рішення.

Так, Вищий адміністративний суд України у постанові від 16 лютого 2015 р. зазначив, що «закінчення періоду мобілізації не є самостійною підставою для припинення особливого періоду. Законом («Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» – *М.К.*) не визначено чіткого порядку припинення особливого періоду. Водночас статтею 1 Закону № 3543-XII («Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» – *М.К.*) надано визначення поняттю демобілізації як комплексу заходів, спрямованих, зокрема, на планомірне переведення Збройних сил України, інших військових формувань, на організацію і штати мирного часу. Системний аналіз наведених правових норм, а також загальновідомих обставин іноземної агресії щодо України дає суду підстави стверджувати, що у п'ятиденний проміжок (із 3 по 6 травня 2014 р. – *М.К.*) між періодами проведення мобілізації стан особливого періоду не припинявся [11].

Ще однією підставою для дії режиму особливого періоду, як зазначалось вище, є оголошення в Україні правового режиму воєнного стану. Такий період тривав в Україні з 14:00 26 листопада до 14:00 26 грудня 2018 р. на підставі Указу Президента України від 26 листопада 2018 р. № 393/2018 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженого Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 26.11.2018 р. № 2630-VIII [12]. В ст. 1 цього Закону зазначалось: «Воєнний стан вводиться у Вінницькій, Луганській, Миколаївській, Одеській, Сумській, Харківській, Чернігівській, а також Донецькій, Запорізькій, Херсонській областях та внутрішніх водах України Азово-Керченської акваторії».

У 2014–2018 рр. (до 30 квітня 2018 р.) в Україні проводилася Антитерористична операція, рішення про проведення якої було прийнято Радою національної безпеки і оборони України, що введено у дію на підставі Указу Президента України від 14 квітня 2014 р. № 405/2014 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 р. «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози та збереження територіальної цілісності України» [13].

Нині на території Донецької і Луганської областей на підставі Указу Президента України від 30 квітня 2018 р. № 116/2018 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про широкомасштабну антитерористичну операцію в Донецькій та Луганській областях» та наказу Верховного Головнокомандувача Збройних сил України «Про початок операції Об'єднаних сил із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації на території Донецької та Луганської областей» з 14:00 30 квітня 2018 р. розпочата операція Об'єднаних сил із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій і Луганській областях, відповідно до плану операції Об'єднаних сил [14; 15].

На підставі аналізу відповідних положень вищезазначених актів законодавства України можемо зазначити, що *особливий період* охоплює час мобілізації (крім цільової), період воєнного стану, воєнний час (із моменту оголошення стану війни чи фактичного початку воєнних дій) і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій. За своїм змістом і призначенням особливий період передбачає функціонування органів державної влади, Збройних сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, органів місцевого самоврядування, органів управління у справах цивільної оборони, а також галузей національної економіки, підприємств, установ та організацій в особливих умовах, пов'язаних із захистом територіальної цілісності і недоторканності України, як під час збройного конфлікту, ведення проти України агресивної війни, так і в процесі реальної загрози виникнення таких ситуацій.

Із цього визначення особливого періоду витікає, що він додатково передбачає ще три обов'язкових ознаки об'єктивної сторони складу військового злочину в разі його вчинення під час дії особливого періоду. Зокрема, місце, час і обстановку вчинення злочину, що істотно підвищує ступінь суспільної небезпеки військових злочинів, передбачених розділом XIX Особливої частини КК України, в разі їх вчинення «в умовах особливого періоду, крім воєнного стану» і «в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці».

Визначення терміна «бойова обстановка», що міститься у примітці до ст. 402 КК, на нашу думку, потребує удосконалення, враховуючи зміст ст. 8 Закону України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» [16], тоді як законодавче визначення особливого періоду у КК відсутнє, що, як зазначалось вище, суттєво впливає на правильне здійснення кваліфікації військових злочинів у слідчій і судовій діяльності.

Висновки. Підсумовуючи, необхідно зазначити таке. *По-перше*, доцільно примітку до ст. 402 КК України доповнити визначенням термінів «особливий період», «бойова обстановка» (у новій редакції) такого змісту: «1. Особливий період – це період функціонування органів державної влади, інших державних органів, Збройних сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, органів місцевого самоврядування, органів управління і сил у справах цивільної оборони, а також галузей національної економіки, підприємств, установ та організацій в особливих умовах, пов'язаних із захистом територіальної цілісності і недоторканності України, як під час збройного конфлікту, ведення проти України агресивної війни, так і в процесі реальної загрози виникнення таких ситуацій. Крім того, особливий період передбачає виконання громадянами України свого конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та

територіальної цілісності України, який охоплює час мобілізації (крім цільової) або доведення до виконавців стосовно прихованої мобілізації, період воєнного стану, воєнний час (із моменту оголошення стану війни чи фактичного початку воєнних дій до їх завершення), процес демобілізації і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій, який може тривати не більше шести місяців.

2. Під бойовою обстановкою в розділі XIX цього Кодексу варто розуміти стан військових частин, підрозділів із використанням зброї, бойової техніки, спеціальних і транспортних засобів, засобів зв'язку та телекомунікацій, інших матеріально-технічних засобів під час здійснення ними тактичних або оперативно-тактичних дій із виконання бойових завдань у відповідному районі місцевості протягом певного часу, а так само зазначені дії окремих військовослужбовців».

По-друге, питання кваліфікації військових злочинів, вчинених із кваліфікуючою ознакою (обтяжуючою обставиною) «вчинені в умовах особливого періоду, крім воєнного стану», протягом 2014–2018 рр., з метою запобігання у подальшому їх неправильної кваліфікації, як у слідчій, так і судовій практиці, на підставі вимог ст. 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» потребує розгляду Верховним Судом.

По-третє, термін «особливий період» і його зміст, що міститься у законах України «Про оборону України», «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», «Про правовий режим воєнного стану» привести до єдиного визначення і поліпшити його, передбачивши, що особливий період охоплює також і заходи, пов'язані з демобілізацією, під якою розуміється «комплекс заходів, спрямованих на планомірне переведення органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, органів управління і сил у справах цивільної оборони, галузей національної економіки, підприємств, установ і організацій на роботу і функціонування в умовах мирного часу, а Збройних сил України, інших військових формувань – на організацію і штати мирного часу».

Список використаної літератури:

1. Про оборону України: Закон України від 5 жовтня 2000 р. № 2020-III. Відомості Верховної Ради України. 2000. № 49. Ст. 420.
2. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 13 травня 1999 р. № 644-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 27. Ст. 221.
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 28. Ст. 250.
4. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за окремі військові злочини: Закон України від 12 лютого 2015 року № 194-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 16. Ст. 113.
5. Форма № 6. Звіт про кількість осіб засуджених, виправданих, справи щодо яких закрито, неосудних, до яких застосовано примусові заходи медичного характеру та види кримінального покарання за 2017 р. / https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/rik_2017 (дата звернення: 31.03.2018).

6. Про часткову мобілізацію: Закон України від 17 березня 2014 р. № 1126-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 15. Ст. 328.

7. Про затвердження Указу Президента України «Про часткову мобілізацію»: Закон України від 6 травня 2014 р. № 1240-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 27. Ст. 906.

8. Про затвердження Указу Президента України «Про часткову мобілізацію»: Закон України від 22 липня 2014 р. № 1595-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 36. Ст. 1187.

9. Про затвердження Указу Президента України «Про часткову мобілізацію»: Закон України від 15 січня 2015 р. № 113-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 6. Ст. 42.

10. Ухвала Київського апеляційного адміністративного суду від 4 лютого 2016 р. Справа № 826/18425/15. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55514762> (дата звернення: 31.03.2018).

11. Постанова Вищого адміністративного суду України від 16 лютого 2015 р. Справа № 800/582/14. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/42803930> (дата звернення: 31.03.2018).

12. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні [Текст]: Закон України від 26.11.2018 р. № 2630-VIII. Голос України. 2018. № 226 (6981).

13. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 р. «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України»: Указ Президента України від 14 квітня 2014 р. № 405/2014. Офіційний вісник Президента України. 2014. 14 квітня. № 14. С. 3. Ст. 745.

14. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 квітня 2018 р. «Про широкомасштабну антитерористичну операцію в Донецькій та Луганській областях»: Указ Президента України від 30 квітня 2018 р. № 116/2018. Офіційний вісник Президента України. 2018. № 10. С. 3. Ст. 174.

15. Операція об'єднаних сил замінила АТО: чи продовжують діяти податкові та соціальні пільги. URL: <http://www.interbuh.com.ua/ua/documents/onenews/117871> (дата звернення: 08.01.2019).

16. Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях [Текст]: Закон України від 18 січня 2018 р. № 2268-VIII. Голос України. 2018. № 37.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Карпенко Микола Іванович – кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри, виконуючий обов'язки завідувача кафедри кримінального права, кримінології, цивільного та господарського права ВНЗ «Національна академія управління»

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Karpenko Mykola Ivanovych – Candidate of Law, Associate Professor Professor of the Department, Acting Head of the Department of Criminal Law, Criminology, Civil and Commercial Law University “National Academy of Management”

nikol.karpenko@gmail.com